

3. Ланін Святослав Правовий нігілізм українського суспільства: Причини виникнення і форми прояву на сучасному етапі. Полтава. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1495> (дата звернення 10 листопада 2022 р.).
4. Антикорупційна політика в Україні. Мультимедійний навчальний посібник. Національна академія внутрішніх справ. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/atikoruption/index.html> (дата звернення 10.09.2022 р.).

Летняк І. А.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного
університету.*

*Науковий керівник: к. ю. н., доц.,
завідувач кафедри теорії
та історії держави і права ЗУНУ,
Заслужений юрист України
Кравчук М. В.*

УРОКИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІЙН

Постановка проблеми. В умовах сьогодення досить важливим є дослідження історії державотворення нашої держави, особливо в умовах війн, в яких наша нація відстоювала та надалі відстоює своє право на самостійне, незалежне життя. Дана тема є актуальною на нинішній день, оскільки протистояння між Україною та росією триває не лише від 24 лютого цього року, а уже досить давно, протягом століть. Нині Україна переживає момент істини, їй доведеться відповісти собі та всьому світові, чи спроможна вона вижити в критичних умовах. Варто зазначити, що дана тематика є і актуальною тому, що стосується і сфери міжнародного співробітництва, оскільки торкається міжнародного миру та безпеки не лише воюючих країн, але й світових країн, а тому на прикладі загарбницького вторгнення росії в Україну можуть бути засвоєні важливі політичні уроки іншими державами.

За твердженням М.Кравчука «аналіз війн росії проти України підтвердив, що найцінніший, повчальний історичний досвід є більшовицькі російські війни на початку ХХ ст. проти Української Центральної Ради і Директорії», що й посилює актуальність теми [9, с. 87].

Метою дослідження є аналіз уроків російсько–українських війн від їхнього зародження до ситуації, в якій опинилася наша держава сьогодні, а також наслідків кожної із них.

Стан розробки теми. Даною тематикою цікавилися та досліджували багато авторитетних вчених, а тому вона висвітлена в

працях таких вчених як: В. Агеєва, А. Баровської, В. Бочарнікова, В. Брехуненка, В. Будкіна, М. Бурмістрова, Ю. Василенко, Л. Веселова, Б. Губського, Я. Грицака, В. Іванова, М. Кравчука, А. Мазаракі, О. Острія, С. Пирожкова, А. Сухорукова, Г. Шестопалова, В. Юхименка та багатьох інших.

Викладення основного матеріалу. На моє переконання, аналіз уроків російсько-українських війн слід розпочати із витоків її яскравих проявів – першої та другої російсько-українських війн. Перша російсько-українська війна розпочата 25 грудня 1917 р. відповідно до постанови Народного секретаріату про формування частин Червоної гвардії для боротьби Центральної Ради і Каледіна та наказу В. Антонова-Овсієнка про загальний наступ радянських військ проти УЦР. Друга російсько-українська війна була розпочата 11 листопада 1918р. з підготовки до інтервенції в Україну двох повстанських дивізій (близько 8 тис. військовиків), сформованих напередодні в нейтральній зоні та їх наступу [3, с.73-74]. Доцільно буде розглянути кожну з них детальніше.

7 березня 1917 р. в Києві була створена Центральна Рада, яка стала основою об'єднання національно-патріотичних сил в Україні. За ініціативи голови УЦР М. Грушевського було ухвалено політичну програму, яка зводилася до вимоги «широкої національно-територіальної автономії України у складі Російської федеративної, демократичної республіки». Ці політичні домагання знайшли підтримку українства, і 10 червня 1917 р. Центральна Рада ухвалила I Універсал, який проголошував автономію України. Так, 13 червня 1917 р. Юридична нарада при Тимчасовому уряді, яку очолював Ф. Кокошкін, підготувала офіційну відповідь Петрограда на заяву Центральної Ради щодо автономії України та ухваленого нею I Універсалу. Ухвалення Універсалу називалося «актом відкритого заколоту, який загрожував державній єдності Росії та наносив тяжкий удар російській демократії в момент напруженої її боротьби за закріплення великих завоювань революції [5, с. 28-29].

3 липня 1917 р. в результаті важких переговорів з російською владою Українська Центральна Рада ухвалила II Універсал, яким ліквідувала автономію України. Після поразки повстання більшовиків у Петрограді 7 листопада 1917 р. посилилися збройні виступи більшовиків, які прагнули встановити в Україні партійну диктатуру. 20 листопада того ж року Центральна Рада своїм III Універсалом проголосила Українську Народну Республіку у складі федеративної росії.

Тут варто згадати про подію, яка відбулася 17 грудня 1917 р., коли Раднарком надіслав українському уряду ультиматум із підписами В. Леніна та Л. Троцького, який зразу же був відхилений. Після цього більшовицьке керівництво негайно оголосило УНР війну. Військо у нашій державі складалося із загонів Вільного козацтва —

добровольчих військ, які були створені під час війни, а тому можна зробити висновок, що армія була не настільки готова захищати українській землі, як би того хотілося. Попри це, армія УНР чисельно не поступалася радянській, але була розпорошена по всій Україні, а на головному стратегічному напрямку війська було мало. Через це уже 26 січня 1918 року радянські війська увійшли до Києва, що означало поразку армії УНР. Причинами поразки української армії слід вважати: послаблення соціальної підтримки (повільність, нерішучість у здійсненні соціально-економічних перетворень, які відштовхували селян, а більшість робітників водночас підтримували більшовиків), відсутність підтримки військової політики, збройного захисту державності. Акцент на більшовицьку армію виявлявся у відсутності регулярної і централізованої армії, відсутності високої організованості та боєздатності більшовицької армії.

Друга російсько – українська війна була розпочата наприкінці 1918 року. 19 грудня 1918 р. Директорія проголосила відновлення УНР. Створений уряд українського соціал-демократа Володимира Чехівського, який виступав за компроміс з більшовиками, виявився абсолютно не готовим до рішучих дій, коли в грудні Українська Червона Армія почала наступ на Україну. Уряд, маючи 100-тисячну армію, не зміг належним чином організувати оборону країни й обмежився масовими виступами проти росії. За три тижні Червона армія розгромила Лівобережну армію УНР.

Згодом Генеральний Секретаріат прийняв рішення про формування Армії УНР на добровільно-платній основі. Головну ударну силу більшовицьких збройних сил складала регулярні солдати та червоногвардійці з України та промислових центрів росії. Точилася запекла боротьба за Лівобережну Україну. Було зрозуміло, що власними силами УЦР не в змозі зупинити наступ ворога. На той час єдиним виходом було укласти договір із союзниками. З середини 1918 р. Збройні сили УНР і німецькі війська розпочали контрнаступ. У квітні територію було звільнено від «червоних» загарбників. Дуже цікавим є той факт, що і перша, і друга російсько-українська війна мали всі ознаки «гібридної війни». Раднарком Петроградської Ради офіційно заперечував участь росії у війні. Військові дії проти УНР супроводжувалися потужною «інформаційною війною», метою якої було посіяти зневіру і розчарування в українців, знищити їхню здатність до спротиву [7, с. 42-43].

Вищеназвані війни є досить схожими із війною, яку знову розпочала країна-агресор у 2014 році: у двох періодах наша армія не є такою, яка спроможна захистити свій народ від загарбників. Також спільним є те, що політики, які були при владі, не мали жодного уявлення про те, як об'єднати народ та створити хорошу та сильну армію. Тому вважаю, можна провести паралель між війнами, які

відбувалися в проміжок в майже століття та доповнити картину фактами війни, яка триває і досі.

У лютому 2014 року почалася російсько-українська війна. В порушення норм і принципів міжнародного права, двосторонніх і багатосторонніх угод росія анексувала Автономну Республіку Крим і Севастополь та окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Для більшості громадян України напад росії став шоком. Проте російсько-українське протистояння має глибоке історичне коріння. Поглинання України та її матеріальних і людських ресурсів є однією з ключових передумов для розгортання проекту російської імперії.

Подальше військове загострення з використанням важкого озброєння – різноманітних ракетно-артилерійських гармат і реактивних систем залпового вогню збільшило кількість жертв серед мирного населення. Також армія рф свідомо та цілеспрямовано обстрілювала житлові будинки, квартали, звинувачуючи в цьому українську армію [1, с. 13]. Такий сценарій є ідентичним до того, який ми спостерігаємо зараз, тобто тактика даної війни в країни-агресора є такою же, як і в попередніх війнах та конфліктах. Така війна загострює проблему консолідації української нації як гаранта національної безпеки. Активний наступ російських військ на українську територію вдалося зупинити завдяки спільним зусиллям українців, які захищали країну у складі ЗСУ, Національної гвардії України, Добровольчої армії та добровольчого руху.

Повномасштабне вторгнення, яке розпочала росія 24 лютого 2022 року, дає зрозуміти, що війна набуває глобального значення, а не суто конфлікту між двома державами. Низка аналітиків розглядають україно-російську війну як одну з ланок глобального перетворення світу. Розглядаються різні теорії пов'язані з глобальним перерозподілом сил у світі [2, с. 37]. Україна захищає себе як державу, яка належить до європейської цивілізації, а тому наша держава стає на захист фундаментальних цінностей, прав та свобод людини, які лежать в основі ідеологій Європи та цивілізованого світу.

Висновки. Вторгнення росії в Україну триває, і ніхто не знає, як і коли закінчиться війна. Але міжнародне співтовариство засвоїло деякі важливі уроки і може зробити деякі попередні висновки. *По-перше*, будь-яка війна в сучасному глобалізованому світі має глобальні наслідки. Тут варто звернути увагу на те, що нинішня війна в Україні вже має руйнівний мультиплікаційний ефект у всіх сферах. *По-друге*, людство в глобалізованому світі може жити лише на основі визнаних міцних принципів і правил міжнародного співіснування, а тому міжнародне співтовариство має забезпечити дотримання правил тими державами, які їх порушують. *По-третє*, для росії немає «червоної лінії», яку не можна переходити, немає

правових і моральних кордонів. Вони ведуть терористичну війну, у якій військові злочини та злочини проти людяності є звичайними інструментами для досягнення військового ефекту, головною метою яких є цивільні особи. Вони підуть настільки далеко, наскільки дозволить міжнародна спільнота, а тому інші держави мають невідкладно реагувати на поведінку держави-агресора.

Список використаної літератури:

1. Бенчук В. О., Трофимович В. В. Технологія гібридної війни Росії проти України (на прикладі Донеччини). *Військово-науковий вісник № 36*, 2021. С. 3-26.
2. Заплатинський В. М. Українсько-російська війна – причини, перспективи та уроки. *Kultura Bezpieczeństwa №41*, 2022. С. 33-42.
3. Кравчук М. В. Уроки російсько-українських війн на початку ХХ ст. (історико-правове дослідження), Російсько-українська війна: право, безпека, світ [Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 29-30 квітня 2022 р.]. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 72 - 79.
4. Лисенко О. Є. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень: За матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 25 травня 2022 року. *Вісник Національної академії наук України №7*, 2022. С. 85-98.
5. Логвиненко І. А., Логвиненко Є. С. Українсько-російські взаємовідносини в 1917-1919 роках: уроки історії. *Вісник ХНУВС №2 (89)*, 2020. С. 26-35.
6. Магда Є. Підсумки гібридної п'ятирічки (2014-2019 рр.). Глобальний і регіональний виміри міжнародної безпеки : колективна монографія. За ред. М. Мальського, Р. Вовка, П. Байора. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. С. 47-54.
7. Сергієнко Д. В., Сергієва А. В. Дві агресії і ще одна. Україна у світових війнах та локальних конфліктах ХХ – на початку ХХІ століття: зб. матеріалів XII Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 20 листопада 2019 р. ХНУРЕ. Харків: 2019. С. 42-43.
8. Тельвак В. В., Масненко В. В. Російсько-українська війна в 2014-2021 рр. у дзеркалі британських медіа (на прикладі «BBCNEWS»). *Вісник Черкаського університету №2*, 2021. С. 101-114.
9. Кравчук М.В. Уроки російсько-українських війн в добу УЦР, Директорії. Матеріали Круглого столу Уроки російсько-українських війн. «Правові та безпекові аспекти життя в Україні» Збірник матеріалів юридичної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальна юриспруденція». URL. www/LegalAcvity.com.ua. м. Київ, 14 жовтня 2022 року. Тези наукових доповідей. К., 2022. С.87-92. URL.